

Beskrivning av arbetet med våld i nära relationer inklusive hedersrelaterat våld och förtryck som bakgrund till handlingsplan för åren 2018 - 2020

Inledning

Våld i nära relation är ett samhällsproblem, folkhälsoproblem och ett allvarligt brott. För att bekämpa våld krävs samordnade insatser på olika nivåer i samhället. Insatserna bör rikta sig till våldsutsatta, barn som upplever våld samt till våldsutövare.

Syftet med denna handlingsplan är att social- och arbetsmarknadsnämnden ska fullgöra sina skyldigheter enligt Socialtjänstlagen och säkerställa att nämndens insatser är av god kvalitet och att verksamheten systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras. Handlingsplanen är upprättad i enlighet med Socialstyrelsens handbok Våld – handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer (2015). Handlingsplanen ska vara väl förankrad hos all personal på social- och arbetsmarknadsförvaltningen.

Bakgrund

I Sundbyberg har arbetet med att utveckla strukturer, rutiner och insatser för att motverka våld i nära relationer och erbjuda stöd och hjälp enligt 5 kap. 1§ socialtjänstlagen (SoL) pågått sedan 2010. En handlingsplan för våld i nära relationer togs fram under 2012 och gällde för åren 2013 – 2015. Till handlingsplanen togs även en handbok fram som var anpassad till dåvarande organisation. Kunskapen om och arbetet med våld i nära relationer är under ständig utveckling vilket gör att planer och rutiner måste revideras kontinuerligt för att motsvara aktuella och kommande behov.

I social- och arbetsmarknadsnämndens verksamhetsplan för 2017 beslutade nämnden att ta fram en handlingsplan mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Som ett led i uppdraget redovisas även föreliggande beskrivning av arbetet.

Socialnämndens ansvar

Enligt 5 kap. 11§ SoL ska socialnämnden särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

Socialnämnden ska också ansvara för att barn som själva utsatts för brott eller bevittnat våld eller andra övergrepp mot närstående får det stöd som barnet behöver. Socialnämnden ska inleda utredning och göra en riskbedömning på alla barn som kan ha utsatts för eller bevittnat våld av eller mot en närstående.

Enligt Socialstyrelsens föreskrifter Allmänna råd i 7 kap. (SOSFS 2014:4) bör socialnämnden erbjuda våldsutövare insatser som syftar till att de förändrar sitt beteende och upphör med att utöva våld. Socialnämnden har ett ansvar för att ta ett helhetsgrepp i frågan om våld i nära relationer. Adekvata insatser ska erbjudas våldsutsatta vuxna och barn samt våldsutövare i syfte att våldet ska upphöra.

Enligt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd ska myndigheten ha rutiner för informationsflöde, göra kartläggning och analys av utbud samt planera och utveckla insatser inom detta verksamhetsområde.

Definitioner av våld

Våld definieras i denna text som:

”Varje handling riktad mot en annan person som genom denna handling skadar, smärtar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller att avstå ifrån att göra något den vill” (av Per Isdal, leg. psykolog och verksam vid stiftelsen Alternativ till Våld i Norge)

Nära relation

Med ”nära relation” avses att våldet riktas mot en eller flera närstående personer som på något sätt står i relation och/eller beroendeställning till förövaren/förövarna. Förövaren kan vara en kvinna eller man, partner eller före detta partner, förälder, släkting, vuxna barn eller professionella med en nära relation till den våldsutsatta. Våldsutsatta personer är en heterogen grupp med individuella behov och förutsättningar. Våld förekommer i samhällets alla socioekonomiska och etniska grupper, i både heterosexuella och samkönade relationer.

Våld kan indelas i flera olika undergrupper:

Fysiskt våld

Slag, sparkar, örfilar, knuffar, fasthållning, stryptag eller liknande.

Psykiskt våld

Hot, kontroll, kränkande och nedsättande ord och latent våld.

Sexuellt våld

Påtvingade fysiska, sexuella handlingar och våldtäkt.

Materiellt våld

Förstöra föremål som inredning, foton, brev, dagbok eller annat betydelsefullt.

Ekonomiskt våld

Tvinga närstående att skriva på ekonomiska handlingar eller att inte få förfoga över sin egen eller den gemensamma ekonomin.

Försummelse

Medvetet försumma att äldre eller funktionsnedsatt person får sina dagliga behov tillgodosedda; mat, medicin och hygien eller andra behov.

Latent våld

Risk för nytt våld.

Hedersrelaterat våld

Med detta menas alla former av våld som utövas i kulturer som är starkt präglade av hederskontext. Denna form av våld utövas ofta kollektivt av flera personer i en familj, släkt eller annat socialt sammanhang t.ex. genom kontroll och inskränkning av annans livsföring, tvångsäktenskap eller könsstympning. Kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet är centralt liksom att valet av partner inte är individens utan familjens eller det större kollektivets angelägenhet. Tecken på att det kan förekomma hedersrelaterat våld kan vara att flickor inte får vara med på idrott eller sex- och samlevnadsundervisning i skolan eller följa med på skolresor. Ett annat tecken kan vara att pojkar kan tvingas bevaka sin syster eller kusin i skolan.

Andra former av våld

Andra former av våld som inte med tydlighet kan placeras in under någon av ovanstående kategorier förekommer också. Ett exempel på detta kan vara att hota att skada eller att faktiskt skada en persons husdjur.

Barnmisshandel

För att särskilja våld mellan vuxna och mot barn i nära relation bör följande klargöras:

I FN:s barnrättskommitté används som beteckning för våld mot barn: ”alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp”.

I SOU 2001:72 Barnmisshandel – att förbygga och åtgärda, definieras misshandel mot barn på följande sätt:

”Barnmisshandel är när en vuxen person utsätter ett barn för fysiskt eller psykiskt våld, sexuella övergrepp, kränkningar eller försummar att tillgodose barnets grundläggande behov”.

Nuläge

Statistik på omfattning av våld i nära relation

Två stora självdeklarationsstudier om våld i nära relationer visar att var tredje till var fjärde kvinna i Sverige någon gång har utsatts för våld av

en partner¹. Internationella studier visar likartade siffror. Enligt en undersökning från 2014 från Brottsförebyggande rådet (BRÅ) uppger sju procent av befolkningen att de utsatts för våld i nära relation. I Sundbyberg skulle det innebära ca 3 000 personer. En femtedel av invånarna har någon gång under livet varit utsatta för våld i nära relation. Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) gjorde 2012 en undersökning som visar att även om både män och kvinnor uppger att de utsatts för våld i nära relation är våldet mot kvinnor grövre och i högre grad upprepat. Det är vanligare att kvinnor utsätts för sexuellt våld. En av fem kvinnor i Sverige och en av tjugo män har någon gång utsatts för sexuellt våld. Det är också fyra till fem gånger vanligare att kvinnor blir dödade av en partner än att män blir det.

Flera studier uppskattar att ca tio procent av alla barn i Sverige har upplevt våld i hemmet någon gång och i några studier framgår att ca fem procent upplever våld ofta. Nationell statistik visar att elva procent av Sveriges 13–17-åringar uppger att de upplevt våld i nära relation under sin uppväxt. Detta skulle motsvara ca 200 ungdomar mellan 13-17 år i Sundbyberg. Mörkertalet för våld i nära relation är stort och många fall kommer aldrig till polisens kännedom.

Det finns en stark koppling mellan att bevittna våld och att själv utsättas för våldet. I majoriteten av fallen är det papporna som slår, även om mammor också utsätter sina barn för våld.

Statistik på omfattning av hedersrelaterat våld

Ungdomsstyrelsen uppskattar utifrån en enkätundersökning år 2009 att cirka 70 000 individer i åldern 16-25 år i Sverige upplever begränsningar i förhållande till äktenskap och/eller att familjen ställer upp villkor för val av partner. Detta gäller 6,6 procent av de unga kvinnorna och 3,8 procent av de unga männen. Om man räknar om den nationella statistiken till Sundbyberg så skulle detta uppskattningsvis gälla 250 unga vuxna.

År 2015 kom en rapport från Socialstyrelsen där de på uppdrag av regeringen har gjort en uppskattning av förekomsten av kvinnlig könsstympning och storleken på riskgruppen. Enligt rapporten uppskattas att närmare 38 000 flickor och kvinnor i Sverige kan ha varit utsatta för könsstympning, varav cirka 7 000 är flickor under 18 år.

En intervjustudie från RFSL Ungdom och ALMAeuropa visar på en näst intill total avsaknad av skyddsnät för personer som drabbas av hedersvåld på grund av sin

¹ Brottsförebyggande rådet (2014). *Brott i nära relationer – En nationell kartläggning*. Rapport 2014:8. Stockholm: Brottsförebyggande rådet, Lundgren, Eva (red.) (2001). *Slagen dam: mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige: en omfångsundersökning*. Umeå: Brottsofffermyndigheten

sexuella läggning eller sin könsidentitet. Detta är dock områden där forskning till stor del saknas, och mer forskning behövs också när det gäller hur socialtjänsten och andra myndigheter bemöter våldsutsatta som lever med en hedersproblematik eller riskerar att giftas bort mot sin vilja.

Läget i Sundbyberg

Den statistik vi har i Sundbyberg idag är den vi kan sammanställa utifrån att ärenden registreras i verksamhetssystemet Treserva. Vad gäller interna stöd- och behandlingsinsatser så har utförarna hittills endast fört mängdstatistik manuellt, d.v.s. hur många personer som varit aktuella för en insats, det är inte preciserat vilken insats eller i vilken utsträckning stöd har skett. Detta bör ses över så att vi bättre kan följa hur stort antal personer som får insatser och hur insatserna är utformade. Det är en viktig grund för att kunna utvärdera de insatser vi genomför.

Statistik från samarbetspartners som Origo, RVC och polisen kan följas, men ger inte tillsammans en tillförlitlig statistik med tydliga indikatorer.

Vilka resurser finns idag inom social- och arbetsmarknadsförvaltningen

Inom social- och arbetsmarknadsförvaltningen finns en halvtidstjänst som relationsvåldssamordnare på strategisk nivå. För att hålla ihop och utveckla frågor gällande våld i nära relationer finns en intern samverkansgrupp med representanter från förvaltningens olika avdelningar samt en representant från äldreförvaltningen. Sammankallande är relationsvåldssamordnaren.

Fram till och med december 2017 arbetar två behandlare med behandling till våldsutövare, en verksamhet som är gemensam för sju nordvästkommuner. Avtalet med den kommungemensamma verksamheten har sagts upp av de andra kommunerna och upphör sista december 2017. Två behandlare arbetar med stöd till personer i Sundbyberg som är utsatta för våld.

En ny organisation som riktar sig enbart till Sundbybergs invånare kommer fr.o.m. den 1 januari 2018 att vara organiserad inom förvaltningens barnskyddsteam där också behandling i Trappansamtal för barn som bevittnat eller själva utsatts för relationsvåld kommer att finnas. Detta innebär att våldsutsatta, våldsutövare och barn får tillgång till stöd inom samma verksamhet.

Mål och strategier

Nationella mål och strategier

En nationell strategi för att nå jämställdhetspolitiska delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra och för arbetet mot

hedersrelaterat våld och förtryck har tagits fram av regeringen (SOU 2015:55). Den nationella strategin har fyra målsättningar;

1. Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete
2. Förbättrad upptäckt och starkare skydd och stöd
3. Effektivare brottsbekämpning
4. Förbättrad kunskap och metodutveckling

Den nationella strategins åtta långsiktiga målområden är;

1. Nationell styrning, organisering, samordning och uppföljning
2. Kunskap, kompetens och forskning
3. Väldsförebyggande arbete
4. Ett proaktivt, likvärdigt och samordnat rättsväsende.
5. Skydd, stöd och behandling för flickor och unga kvinnor som utsätts för pojkar och mäns våld och hedersrelaterat våld och förtryck
6. Skydd, stöd och behandling för kvinnor som utsätts för mäns våld och hedersrelaterat våld och förtryck
7. Skydd, stöd och behandling för barn som utsätts för mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck
8. Säkra insatser för pojkar och män som utövar våld mot flickor och kvinnor samt hedersrelaterat våld och förtryck

Utveckling på nationell nivå

Socialstyrelsen har fått ett omfattande uppdrag för att stödja genomförandet av den nationella strategin inom socialtjänst samt hälso- och sjukvård. För att förbättra kunskapen om förekomsten av våld och våldsrelaterade insatser ska Socialstyrelsen:

- Ta fram förslag på indikatorer för uppföljning av den nationella strategin, slutredovisas senast den 30 mars 2018.
- Utredda förutsättningarna för att i öppna jämförelser av hälso- och sjukvården inkludera uppgifter om våld och könsstympning, slutredovisas senast den 30 mars 2018.
- Redovisa åtgärder för att inom hälso- och sjukvården utveckla nationell statistik som rör våld, slutredovisas senast den 30 mars 2018
- Ta fram en vägledning till kommuner och landsting för att möjliggöra enhetliga uppskattningar av kostnaden för insatser som orsakas av våld i nära relationer, slutredovisas senast den 30 mars 2018.
- Genomföra en nationell kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck. Slutredovisas den 29 mars 2019 och delredovisas senast den 30 mars 2018.

För att förstärka kompetensstödet för vård - och omsorgspersonal ska Socialstyrelsen:

- Planera för fördjupad fortbildning om hedersrelaterat våld och förtryck i socialtjänst samt hälso- och sjukvård, slutredovisas senast den 30 mars 2018.

För att vidareutveckla metoder för vård- och omsorgspersonal ska Socialstyrelsen:

- Kartlägga förekomst och behov av standardiserade bedömningsmetoder i hälso- och sjukvårdens arbete med våldsutsatta och våldsutövare, slutredovisas senast den 30 mars 2018.
- Utveckla standardiserade bedömningsmetoder om utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck samt våldsutövande, slutredovisas senast den 30 mars 2018.
- Utveckla metoder för socialtjänstens samt hälso- och sjukvårdens behandlingsarbete med våldsutövare. Slutredovisas senast den 31 mars 2020 och delredovisas senast den 30 mars 2018.
- Stödja utvecklingen och spridningen av bedömnings- och behandlingsmetoder i socialtjänstens samt hälso- och sjukvårdens arbete med flickor och pojkar som är utsatta, eller riskerar att utsättas för, våld av närstående, slutredovisas senast den 30 mars 2018.

Framgångsfaktorer i kommunalt kvinnofridsarbete enligt SKL

Sveriges kommuner och landsting (SKL) har i uppdrag att bidra till utvecklingen av kvinnofridsarbetet och ett ökat fokus på våldsförebyggande arbete. SKL har tagit fram följande framgångsfaktorer;

1. Många vägar in
2. Direkt och adekvat stöd och hjälp
3. Integrera kvinnofridsarbetet i ordinarie strukturer
4. Samverkan med andra samhällsaktörer
5. Nationellt stöd

Regionala mål och strategier

En regional strategi för att motverka våld i nära relationer har tagits fram av Operation Kvinnofrid och gäller fr.o.m. 2016 – 2020. Strategin består av följande delmål:

- Tillgänglig information
- Universell våldsprevention
- Kompetens och kunskapsutveckling
- Insatser av god kvalitet till våldsutsatta och våldsutövare
- Samverkan och samordning

Sundbybergs stads mål

Ett prioriterat mål från kommunfullmäktige för att uppnå stadens vision 2030 är att öka tryggheten i hemmiljön. Människor som utsätts för våld i nära relationer ska få stöd. Försörjningsstöd ska som regel betalas ut till kvinnan i hushållet.

Social- och arbetsmarknadsnämndens mål

De mål och uppdrag som social- och arbetsmarknadsnämnden tagit i verksamhetsplanen för 2017 lyder:

”Nämnden utreder tillsammans med den befintliga Kvinnojouren i Sundbyberg möjligheter och kostnader för att förstärka föreningens arbete ytterligare.”

”Ta fram en handlingsplan för arbetet mot våld i nära relationer samt hedersrelaterat förtryck/våld där också möjligheter och kostnader för att förstärka Kvinnojouren i Sundbyberg beaktas.”

Uppföljning ska ske genom att mäta antalet personer som söker stöd på grund av våld i nära relationer.

I social- och arbetsmarknadsnämndens verksamhetsplan för 2018 är ett prioriterat mål:

”Kommuninvånarna är trygga i sin hemmiljö.”

Målgrupper som omfattas av handlingsplanen

- Våldsutsatta vuxna
- Barn som upplever våld i nära relation
- Våldsutövare

Speciellt utsatta grupper

Grupper som löper större risk än andra att utsättas för våld eller att konsekvenserna av våldet blir större samt att de kan ha svårare att söka hjälp är följande:

Barn som upplever våld i nära relation

Information till barn och ungdomar om våld och vad man kan göra när man upplever våld finns på stadens hemsida – Jag vill veta. Denna information uppdateras regelbundet. Inom social- och arbetsmarknadsförvaltningen finns kompetens att arbeta med barn i form av Trappansamtal. Myndighet barn och ungdom samt barnskyddsteamet använder ett strukturerat förhållningssätt - Signs of Safety i arbetet med familjer där våld förekommer.

Personer med funktionsnedsättning

Personer med olika typer av funktionsnedsättningar är ofta dubbelt utsatta för våld i nära relation. Detta uppmärksammas bl.a. inom Forum Carpe² där man arbetar med kompetensutveckling inom funktionshinderområdet. Tre anställda personer inom utförarenheten deltar i förvaltningens interna samverkansgrupp för våld i nära relationer och representerar där olika delar av funktionshinderområdet. Inom utförarenheten arbetar man bl.a. med våldsförebyggande verksamhet i form av

² En kommungemensam funktion för verksamhets- och yrkesutveckling inom stöd och service till personer med funktionsnedsättning i Stockholms län.

gruppverksamhet för kvinnor och män med intellektuella och psykiska funktionshinder enligt metoden V.I.P (Viktig, intressant person).

Äldre personer

En biståndsbedömare från äldreförvaltningen ingår i förvaltningens interna samverkansgrupp för våld i nära relationer.

Kvinnor med missbruksproblematik

Kvinnor med missbruksproblematik löper en större risk för att bli utsatta för våld och måste också kunna ta del av missbruksbehandling i en trygg miljö fri från våld.

Kvinnor med utländsk bakgrund

Kulturskillnader som påverkar jämställdhet och synen på genus samt svårigheter att behärska det svenska språket innebär en större risk för att inte kunna ta sig ur en situation som våldsutsatt. Här krävs att personal inom offentliga verksamheter har såväl kunskap om våld som kulturkompetens för att kunna möta och föreslå stöd och hjälp till dessa kvinnor.

HBQ personer

Våld i samkönade relationer är ett område som behöver utvecklas. RFSL arbetar bl.a. med dessa frågor

Personer utsatta för hedersrelaterat våld

ORIGO är ett resurscentrum i Stockholms län mot hedersrelaterat våld och förtryck. Origo är ett samarbete mellan kommunerna i Stockholms län, Polismyndigheten i Stockholms län och Stockholms läns landsting. Origo ger stöd och hjälp till ungdomar mellan 13 – 26 år, genom direktkontakt men också indirekt genom stöd till professionella. Origo håller också i förebyggande kampanjer och ordnar utbildningar till personal inom aktuella myndigheter.

SOMAYA Kvinno-& tjejjour är en partipolitiskt och religiöst obunden förening arbetar för att skydda och stärka personer för hedersrelaterat våld och förtryck.

GAPF Riksorganisationen Glöm aldrig Pela och Fadime som är en sekulär och ideell förening som arbetar mot hedersvåld.